

Symbolika vena vo vybraných rímskych právnych a literárnych prameňov

Matej Mlkvý

*Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta UK
Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky
E-mail: matej.mlkvy@flaw.uniba.sk*

The Symbolism of the Dowry in Selected Roman Legal and Literary Sources

Abstract:

The institute of *dos* (dowry) represented a significant legal and socio-cultural phenomenon in ancient societies, particularly in Greek and Roman legal traditions. Far beyond a mere institute of matrimonial property law, the dowry beside naturally providing a degree of economic security to the wife symbolized legitimacy of marriage, social prestige but also power relations between the spouses. This article examines the symbolic dimensions of dowry in selected Roman and, to a lesser extent, Athenian legal and literary sources. It explores the evolution of dowry from the legal standpoint, tracing its transformation from a presumed purchase price for bride or gift in the archaic law to a legally recognised claim through an enforceable action upon the termination of marriage. Special attention is given to the social perceptions and practical consequences of dowry as depicted in Roman comical literature, especially in the works of Plautus. These sources reveal the dowry's dual role as both a stabilizing legal institution and a mark of power, spousal power dynamics as well as social expectations. Ultimately, the study demonstrates that the dowry functioned not only as a legal institution but also as a complex symbol of marriage, social order, and in some cases of female empowerment in antiquity.

Keywords: dowry; marriage; Roman law; Plautus

Kľúčové slová: veno; manželstvo; rímske právo; Plautus

DOI: 10.14712/2464689X.2025.32

1. Úvod

Inštitút vena (lat. *dos*, gr. *ἔδνα, ποίϋζ*, rímskoprávne veno v gréčtine *φερνή*) predstavuje významný právny a kultúrno-spoločenský fenomén antických spoločností, ktorý presahuje čisto majetkovoprávnu rovinu. V antickej právnej tradícii, najmä v gréckom a rímskom prostredí, bolo veno vnímané nielen ako právny a zvykový nástroj na majetkové zabezpečenie manželky v manželstve, ale súčasne predstavovalo symbol trvalosti zväzku, legitímnosti manželstva ako aj spoločenskej prestíže. Poskytnutie vena bolo prirodzene podmienené ekonomickými možnosťami rodiny a jeho výška častokrát nereflektovala len spoločenské postavenie manželov navonok, ale ovplyvňovala v prípade majetkovej nerovnosti manželov aj vzťahy medzi manželmi samotnými.

Cieľom tohto článku je analyzovať symboliku vena vo vybraných právnych a literárnych prameňoch, a to najmä v kontexte rímskeho a v menšej miere atického práva. Veno je skúmané ako dynamický právny inštitút, ktorého právna povaha a spoločenská funkcia sa vyvíjali v priebehu dejín, pričom jednotlivé fázy tohto vývoja reflektovali meniace sa ekonomické, sociálne a kultúrne podmienky antickej spoločnosti. Významnú úlohu pri rekonštrukcii symboliky vena zohrávajú aj literárne pramene, ktoré odhaľujú každodennú realitu vnímania tohto inštitútu v spoločnosti. Dramatické diela, najmä rímske komédie Plauta, poskytujú cenný pohľad na dobové spoločenské očakávania spojené s poskytnutím vena, jeho vplyv na mocenské postavenie manželky v manželstve a širší kultúrny obraz ženy ako manželky ale aj nositeľky majetkových práv. Zároveň poukazujú na určitú divergenciu medzi právnou úpravou a spoločenskou realitou, v ktorej veno nadobúdalo významy ďaleko presahujúce rámec právnej definície.

2. Pôvodná symbolika vena v atickom práve

V právnej ako aj všeobecnej historiografii existuje téza o vývojových fázach rodiny od únosu ženy (keď spoločenstvá prešli od endogamnej promiskuity k exogamným manželským pomerom), cez uzatváranie manželstva ako kúpnopredajnej zmluvy (kúpa nevesty ženíchom, resp. právne sankcionovanej moci nad ňou) až po čisto konsenzuálny kontrakt (na vznik manželstva postačuje len prejav vôle snúbencov).¹ Zatiaľ čo najstaršia násilná forma uzatvorenia manželstva prostredníctvom únosu je v prameňoch doložená skôr mytologicky či retrospektívne, forma uzatvorenia ako kúpnopredajnej zmluvy je v antike známa a ešte aj v rímskom klasickom práve tvorí jednu z možných foriem uzatvorenia prísneho manželstva (*matrimonium cum manu*) vo forme mancipácie nevesty (*coemptio*). Vzhľadom na to pomerne veľa bádateľov kládlo vznik povinnosti platiť veno práve do súvislosti s platením kúpnej ceny za nevestu – napr. autorský kolektív prof. L. Svobodu v Encyklopédii antiky pod heslom „veno“ uvádza, že u Grékov homérskej doby dával veno (*ἔδνα*) ženích otcovi nevesty a to dobytok, cenné predmety a zlato, pričom nevesta mala tiež prinášať ženíchovi do domu veno v podobe šatov a skvostov. Za doby historickej už mala veno (*ἔδνα*) prinášať len nevesta podľa zmluvy dohodnutej rodičmi, pričom sa ale zároveň predpokladali dary ženicha neveste na materiálne zaistenie nevesty v prípade, ak by svojho manžela prežila.²

¹ Najstaršiu formu uzavretia manželstva prostredníctvom únosu nie je doložená len v rímskom kontexte (únos Sabinok), ale predpokladá sa aj na území Slovenska. K tomu pozri LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura Edition, 2002, s. 312.

² SVOBODA, L. et al. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia, 1974, s. 667.

Takéto vymedzenie vena autormi encyklopédie je pomerne ambivalentné, lebo umožňuje dvojitú interpretáciu – ako formu majetkového plnenia ženicha otcovi (budúcej) manželky, pri ktorej by sa dalo uvažovať o vene ako o kúpnej cene za manželku, ale aj ako majetkové plnenie, ktoré prináša manželka manželovi, čo by v žiadnom prípade nemohlo byť logicky interpretované ako kúpna cena, ale skôr ako určitá forma náhrady nákladov, ktoré manželovi mali vzniknúť v súvislosti s majetkovým vydržiavaním si manželky. Samotné prepojenie vena a kúpnej ceny manželky v homérskej dobe bolo spochybnené už na konci 19. storočia E. Hruzom, podľa ktorého sa u Homéra nikde neohovorí explicitne o kúpe manželky, ale len o kúpenej otrokyni, ktorá mala Odysea priviesť na svet.³ V súvislosti s manželkou sa najčastejšie hovorí o *μνηστή ἄλοχος*, teda o manželke, o ktorú sa riade uchádzal ženích (t.j. riadna manželka).⁴ Manželka tak nebola kúpená, ale bola tou, o ktorú sa niekto uchádza.⁵ O nespojitosti vena s kúpnu cenou manželky svedčí podporne aj skutočnosť, že cena dobytku, ktorý obvykle tvoril predmet *ἔδνα*, bola nielen v homérskej dobe, ale aj v atickej pomerne nízka (za čias Solóna bola cena kravy/vola 5 drachiem a ovce 1 drachma). Ak teda Ífidimas v XI. speve Iliady prisľúbil dať sto kráv najskôr a potom ešte tisíc okrem oviec a kôz,⁶ celkovo by ponúkal veno za vznešenú dcéru v rozmedzí 500 – 1000 drachiem (v dnešnej dobe prepočítanej na základe hodnoty striebra približne 1700 – 3400 eur).⁷ Toto sa zdá byť málo aj vzhľadom na to, že cena dobytku bola v homérskom období ešte nižšia ako v atickom.⁸ Otec nevesty navyše zvykol dávať neveste osobitné dary (*δῶρα*).

V atickom období došlo k posunu, lebo zatiaľ čo v homérskom období manžel platil *ἔδνα* otcovi manželky, v Aténach atického obdobia už manželka prinášala majetkové plnenie do manželstva (*προίξ*), ktoré sa tiež v atickej gréčtine prekladá ako „výplata“, „výbava“ či „veno“. Túto zmenu dáva E. Hruza do súvislosti so zmenenými hospodárskymi podmienkami života spoločnosti. Podľa neho zatiaľ čo v heroickom období nebolo založenie domácnosti na vidieku spojené s príliš veľkými nákladmi, náklady na domácnosť v mestách atického obdobia už boli výrazne vyššie. Z tohto dôvodu už *προίξ* slúžila *ad onera matrimonii ferenda* a bola poskytovaná otcom nevesty. Subsidiárne plnilo potom veno aj stabilizačnú funkciu manželstva, lebo v prípade zániku manželstva bol manžel povinný hodnotu vena vrátiť, na čo nie vždy mal prostriedky.⁹

³ ἐμὲ δ' ὠνήτη τέκε μήτηρ παλλακίς („mňa otrokyňa, ktorú si kúpil, priviedla na svet“) Od. XIV 202, 203. Slovenský preklad podľa prekladu M. Okála z OKÁL, M. (prekl.). *Homéros. Odysseia*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986.

⁴ Slovo *μνηστής* (doložené len podoba feminína *μνηστή*) je odvodené od *μνάομαι*, ktoré má význam spomínať si, mať na mysli niektorú, uchádzať sa o niektorú. LEPAŘ, F. *Homérovský slovník řeckočeský*. 2. vydanie. Mladá Boleslav: Vačlena, 1909, s. 480 – 481.

⁵ HRUZA, E. *Die Ehebegründung nach attischem Rechte. (Beiträge zur Geschichte des griechischen und römischen Familienrechtes, Bd. I)*. Erlangen: Deichert, 1892, s. 12.

⁶ ... *πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν. ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη αἶγας ὁμοῦ καὶ οἷς* („sto kráv daroval najprv a ďalších prisľúbil tisíc, krem toho oviec a kôz“). Il. XI 244, 245. Slovenský preklad podľa prekladu M. Okála z OKÁL, M. (prekl.): *Homéros. Ílias*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986.

⁷ Drachma ako základná grécka minca obsahovala 4,3 gramu striebra. Pri priemernej cene striebra v roku 2024 na úrovni 0,8 EUR/gram by aténska drachma mala v roku 2024 na základe obsahu striebra hodnotu približne 3,4 EUR.

⁸ HRUZA, *op. cit.*, s. 13.

⁹ HRUZA, *op. cit.*, s. 24 – 25.

V Aténach atického obdobia žena pri uzatvorení manželstva neprerušila všetky svoje právne väzby na svoju pôvodnú rodinu (*οἶκος*), predovšetkým na rozdiel od rímskeho prísneho manželstva nikdy nestratila svoje dedičské oprávnenie v rámci svojej pôvodnej rodiny a nenadobudla nové oprávnenia v manželovej rodine. Situácia sa však nepodobala ani na rímske voľné manželstvo, keďže manžel mal vždy nad manželkou manželskú moc a ich deťom ostali zachované určité dedičské oprávnenia aj vo vzťahu k matkinej rodine (aj keď len sekundárne po agnátskych príbuzných). Dcéra dostávala počas zásnub (*ἐγγύη*) takmer vždy časť majetku ako veno, aj keď právna podmienka vzniku manželstva to nebola. Jedným z najvýraznejších rozdielov medzi atickým a rímskym právom je, že za vlastničku vena bola považovaná manželka, a nie manžel, ktorý mal k venu len právo správy, resp. užívacie práva.¹⁰ Niektorí autori však postulujú, že právny koncept vlastníctva nebol tak vyvinutý v Atike ako v Ríme, preto aj napriek formálne rozdielnemu subjektu vlastníckeho práva mohol byť praktický režim vena v Atike aj Ríme oveľa podobnejší, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Manžel podľa všetkého mohol scudziť majetok tvoriaci veno a neexistuje (na rozdiel od klasického rímskeho práva) dôkaz o tom, že by sa na takéto scudzenie vyžadoval súhlas manželky.¹¹ Venó typicky pozostávalo z peňazí, ale mohlo ísť aj o iný majetok.

Držba vena v Aténach bola závislá na existencii manželstva. V prípade rozvodu sa žena automaticky vracala do svojej pôvodnej rodiny (*οἶκος*) a manžel mal povinnosť vrátiť veno hlave tejto rodiny (*κύριος*). To platilo len v prípade, ak hodnota vena bola vyčíslená typicky v dotálnej zmluve.¹² Mohla však existovať aj fiktívna zmluva, pri ktorej bohatý manžel potvrdil chudobnejšej neveste, že dostal od jej rodiny veno v určitej hodnote, ktoré ale musel následne v prípade zániku manželstva skutočne zaplatiť. Neexistujú žiadne dôkazy o tom, že by povinnosť vrátiť veno bola naviazaná na dôvod rozvodu (napr. cudzoložstvo jedného z manželov) alebo na skutočnosť, či rozvod inicioval manžel alebo manželka. V prípade, ak mal dotálny majetok veľkú hodnotu, od manžela sa často vyžadovalo zriadenie záložného práva k majetku (*ἀποτίμημα*), ktoré malo zabezpečovaciu funkciu vo vzťahu k vráteniu vena. V prípade, ak nevrátil veno, musel platiť zákonný úrok 18 % p.a. hlave rodiny bývalej manželky na jej výživu.¹³ V prípade, ak manželstvo zaniklo smrťou manžela alebo manželky, veno sa vždy vracalo naspäť do *οἶκος* manželky s výnimkou, ak sa v manželstve narodili deti. V prípade, ak manžel prežil manželku, veno ostalo v jeho držbe, ale bolo zdediteľné len deťmi pochádzajúcimi od manželky, ktorá veno priniesla, a nemohlo byť zdedené deťmi neskoršej manželky. Ak manželka prežila manžela, mohla sa vrátiť aj s venom do svojej pôvodnej rodiny s tým, že deti ostali v manželovej rodine, alebo sa mohla rozhodnúť zostať v manželovej rodine aj s deťmi, pričom veno prešlo do správy poručníka detí.

Silný vplyv atického práva ostal zachovaný aj v praxi helénskych štátov, ktoré boli inkorporované ako provincie do Rímskej ríše. V Egypte, o ktorého provinčnom práve

¹⁰ JUST, R. *Women in Athenian Law and Life*. London: Routledge, 2009, s. 51.

¹¹ JUST, *op. cit.*, s. 51.

¹² Isaeus 3 (Pyrrhus) 35: ὅπου γάρ, εἰάν τις τι ἀτίμητον δῶ, ἔνεκα τοῦ νόμου, εἰάν ἀπολίπη ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα ἢ εἰάν ὁ ἀνὴρ ἐκπέμψῃ τὴν γυναῖκα, οὐκ ἔξεστι πράσσειν τῷ δόντι ὃ μὴ ἐν προικὶ τιμήσας ἔδωκεν, ἢ ποῦ ὅστις γέ φησιν ἀνευ ὁμολογίας προικὸς τὴν ἀδελφὴν ἐγγυῆσαι, περιφανῶς ἀναίσχυντος ὧν ἐλέγχεται. Citované podľa ROUSSEL, P. (ed.). *Isaeus*. Paris: Les Belles Lettres, 1922.

¹³ JUST, *op. cit.*, s. 51.

máme vďaka zachovaniu značného množstva papyrusov oveľa lepšie poznatky ako z iných provincií, sa uchovali sobášne zmluvy, ktoré upravovali aj otázky vena a iného majetku doneseného manželkou (*παράφερνα*).¹⁴ Veno sa v helenizovanom Egypte aj ako súčasť Rímskej ríše považovalo za majetok manželky s užívacími právami v prospech manžela, pričom manžel rovnako ako v atickom práve často zriaďoval k svojmu majetku záloh na splnenie záväzku vrátenia vena. Zmluvy spravidla obsahovali aj úpravu nakladania s venom a väčšinou vyžadovali súhlas obidvoch manželov na scudzenie vecí tvoriacich veno, aj keď nikdy sa nevytváralo spoločné majetkové spoločenstvo manželov (ako napr. v modernom slovenskom či českom práve).¹⁵

3. Pôvodná symbolika vena v rímskom práve

V štandardnej učebnicovej literatúre rímskeho práva sa veľa k pôvodu vena v rímskom práve nedočíname. P. Bonfante vo svojich Inštitúciách v preklade J. Vážneho pomerne neurčito uvádza, že „*již od nejstarších časů žena, stávajíc se manželkou, přinášela do domu manželova majetek nebo peculium, které asi již tehdy nazývalo se dos*“.¹⁶ Referenciu na starobylý pôvod vena obsahuje ako súčasná česká učebnica od J. Kincla, V. Urfusa a M. Skřejpka, podľa ktorých „*oddávna bývalo však zvykem, že ze strany manželky byl muži poskytován příspěvek k ulehčení zvýšených nákladů [na vyživovanie manželky], nazývaný dos*“¹⁷ tak aj nemecká od M. Kasera.¹⁸ K. Rebro a P. Blaho bez uvedenia bližšieho časového údaju hovoria o tom, že „*v antickom Ríme sa veľmi rozšírilo poskytovanie vena, a to najmä z majetkových a mravných dôvodov*“, pričom „*veno malo manželovi prispieť na úhradu manželských bremien a neskôr na existenčné zabezpečenie manželky po zániku manželstva, ale bolo aj znakom prestíže a skutočnej existencie manželstva*“.¹⁹ Poľská učebnica od W. Dajczaka, G. Tomasza a F. Longchamps de Bériera označuje veno za „*element tradycji i kultury*“, teda pôvodne nie práva, pričom malo slúžiť na upevnenie trvalosti manželstva tým, že odrádzalo od zbrklých rozhodnutí o rozvoде.²⁰ Obdobne aj P. Blaho, I. Haramia a M. Židlická identifikujú funkciu vena ako aj dôvody jeho poskytnutia, avšak bez akéhokoľvek bližšieho časového určenia jeho vzniku.²¹

¹⁴ Pre konkrétny príklad interakcie rímskeho, helénskeho a židovského práva v provincii *Arabia Petrae* pozri DANČIAKOVÁ, V. T. The Interaction Between Roman Ius Civile and Local Provincial Legal Tradition: Papyri P. Yadin 21 and P. Yadin 22 as Roman Stipulatio. *Bratislava Law Review*, 2024, roč. 8, č. 1, s. 69 – 82.

¹⁵ TAUBENSCHLAG, R. *The Law of Graeco-Roman Egypt in the Light of the Papyri. 332 B.C. – 640 A.D.* New York: Herald, 1944, s. 95.

¹⁶ BONFANTE, P. *Institute římského práva*. Brno: Právník, 1932, s. 215.

¹⁷ KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M. *Římske právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 140.

¹⁸ ... verlangt es indes schon seit alters der Brauch, dass der paterfamilias der Frau dem Ehemann bei der Verheiratung eine Mitgift (dos) gewährt. KASER, M. *Das römische Privatrecht. Erster Abschnitt: Das altrömische, das vorklassische und das klassische Recht*. Mnichov: C. H. Beck, 1955, s. 71. Rovnako aj v novšom vydaní KASER, M. – KNÜTEL, R. – LOHSSE, S. *Römisches Privatrecht*. 21. vydanie. München: C. H. Beck, 2017, s. 358.

¹⁹ REBRO, K. – BLAHO, P. *Římske právo*. 4. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 173.

²⁰ DAJCZAK, W. – GIARO, T. – LONGCHAMPS DE BÉRIER, F. *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze PWN, 2018, s. 235.

²¹ „ulehčení nákladů spojených s manželským společenstvím, bylo prestižní záležitostí a dokladem oprávněnosti manželského svazku, poskytovalo se jednak z majetkových, jednak z etických důvodů.“

Aj keď sa autori uvedených učebníc bližšie nevenujú pôvodu inštitútu vena, je aj na základe vyššie citovaných pasáží nesporné, že v Ríme obdobne ako v Atike už od najstarších časov prinášala žena, ktorá sa mala stať manželkou, do domu manžela majetok alebo *peculium*, ktoré sa podľa Bonfanteho už vtedy nazývalo *dos*.²² Pôvod tohto slova bol už v antike tradične spájaný s výrazmi *dare* či *donare*. Dôkazom toho je napríklad Festus, ktorý etymologický pôvod *dos* odvodzoval z gréckeho *διδόναι* (infinitív slovesa *δίδωμι*).²³ Grécky pôvod identifikoval v slove aj Varro, ktorý odvodzuje pôvod slova od podstatného mena *δωτήνη* a teda videl súvis s darom.²⁴ Samotní Gréci však na označenie rímskeho vena používali výraz *φερνή*, čím naznačovali, že ho chápali ako nezávislý inštitút od atického vena.²⁵

Nech už bola situácia v gréckom a neskoršom klasickom atickom práve akákoľvek, veno sa v Ríme celkom zjavne nedá chápať ako kúpna cena manželky (aj keď jedna z foriem uzatvorenia *matrimonium cum manu* bola práve symbolická kúpa, t.j. *coemptio*), nakoľko k jej zaplateniu by bol povinný samotný manžel. Niektorí autori však aj v kontexte archaického rímskeho práva vidia pôvod vena vo vrátení kúpnej ceny nevesty ženíchovi, čo však skôr vyplýva z komparatívnej analýzy prameňov z iných starovekých národov než zo samotných rímskych prameňov.²⁶ M. Kaser ako dôvod udeľovania vena považoval kompenzáciu manželky za stratu dedičského nároku po svojom pôvodnom *pater familias*, keďže v prípade uzatvorenia prísneho manželstva (*conventio in manum*) manželka stratila príslušnosť k svojej pôvodnej agnátskej rodine (nastalo *capitis deminutio minima*, t.j. zánik jej doterajšieho rodinného osobného stavu).²⁷ Problémom tohto chápania však je, že manželke v takomto prípade vznikol dedičský nárok v novej rodine manžela, takže sa neocitla bez majetku.

Veno nikdy nemohlo existovať mimo manželstva.²⁸ Jeho pravdepodobným účelom v Ríme bolo zlepšiť majetkové postavenie manžela a jeho domácnosti, keďže manžel aj v prípade voľného manželstva (*matrimonium sine manu*) mal mravnú (aj keď nie právnu) vyživovaciu povinnosť voči manželke. Spočiatku bolo veno považované za nijakým spôsobom neobmedzený majetok manžela, stávalo sa priamo jeho súčasťou a veno

BLAHO, P. – HARAMIA, I. – ŽIDLICKÁ, M. *Základy rímskeho práva*. Bratislava MANZ, 1997, s. 134.

²² BONFANTE, P. *Institute rímskeho práva*. Brno: ČS.A.S. Právnik, 1932, s. 215.

²³ Fest. 69. *Dotem manifestum est ex Graeco esse. Nam δίδοναι dicitur apud eos dare*. Citované podľa LINDSAY, W. *Sexti Pompei Festi De verborum significatu quae supersunt cum Pauli epitome*. Thewrewkianis copiis usus edidit Wallace M. Lindsay. Leipzig: Teubner, 1913, s. 60.

²⁴ Varro L. 5, 175. *Dos, si nuptiarum causa data; haec Graece δωτήνη ita enim hoc Siculi; ab eodem donum: nam Graece ut isse-donion et ut alii δόμα et ut Attici δόσιν*. Citované podľa: GOETZ, G. – SCHOELL, F. *De lingua latina quae supersunt; recensuerunt Georgius Goetz et Fridericus Schoell. Accedunt grammaticorum Varronis librorum fragmenta*. Leipzig: Teubner, 1910, s. 53.

²⁵ Napr. Plut. Caes. 1.1: *τὴν Κίννα τοῦ μοναρχήσαντος θυγατέρα Κορινθίαν, ὥς ἐπεκράτησε Σύλλας, οὕτε ἐλπίσιν οὕτε φόβῳ δυνηθεῖς ἀποσπάσαι Καίσαρος, ἐδήμευσε τὴν φερνήν αὐτῆς*. Citované podľa PERRIN, B. *Plutarch's Lives*. London: Heinemann, 1919.

²⁶ Napríklad KOSCHAKER, P. Die Eheformen bei den Indogermanen. In: *Deutsche Landesreferate zum II. Internationalen Kongreß für Rechtsvergleichung im Haag (Sonderheft des 11. Jg. der Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht)*. Č. 11, 1937, s. 86.

²⁷ K tomu pozri KASER, M. *Das römische Privatrecht. Erster Abschnitt: Das altrömische, das vorklassische und das klassische Recht*. München: C. H. Beck, 1955, s. 72.

²⁸ D. 23.3.3. (Ulp. l. 63 ad ed.): *Dotis appellatio non refertur ad ea matrimonia, quae consistere non possunt: neque enim dos sine matrimonio esse potest. Ubi cumque igitur matrimonii nomen non est, nec dos est*.

v najstaršom období ešte nebolo chápané ako spôsob majetkového zabezpečenia manželky po zániku manželstva.²⁹ Túto funkciu nadobudlo až v predklasickom práve (v období ranej republiky), keď vznikla povinnosť manžela vydať veno manželke po zániku manželstva. Tým veno stratilo charakter účelového daru a voľná dispozičná moc manžela nad vecami patriacimi do vena bola obmedzená. Pozostatok archaickej koncepcie však ostal zachovaný v tom, že manžel bol stále z právneho hľadiska považovaný za vlastníka vena.

Na základe tohto možno identifikovať dve funkcie vena v klasickom období rímskeho práva – zlepšovalo majetkové postavenie manžela a zároveň v dôsledku povinnosti vyplývajúcej z obvyčaje slúžilo aj na zabezpečenie manželky, nakoľko manžel mal povinnosť manželke zabezpečiť rovnakú životnú úroveň ako sebe a mal tak k nej vyživovaciu povinnosť. Otázka výšky vena bola jednou z najdôležitejších otázok, ak nie dokonca najdôležitejšou, pri zasnubách.³⁰ Aj keď právnym dôvodom vzniku vena bol v učení klasických právnikov príspevok na znášanie *oneris matrimonii*, manželka v období neskoršej republiky získala po skončení manželstva samostatný právny nárok na vydanie vena, čím veno definitívne stratilo funkciu účelového darovania.³¹

4. Venó – symbol existencie a trvalosti manželstva

Rímske manželstvo nevyžadovalo striktné na svoj vznik poskytnutie vena, ale veno nemohlo existovať mimo manželstva. Potvrdzuje to aj Ulpian v D. 23.3.3, podľa ktorého označenie veno sa nevzťahuje na manželstvá, ktoré nemôžu existovať: keďže bez manželstva nemôže byť veno; všade tam, kde nie je manželstva, niet ani vena.³² Zhotovenie tzv. dotálnych inštrumentov sa stalo formálnou podmienkou pri niektorých právnych úkonoch v Justiniánskom práve – vyžadovali sa napr. pri legitimácii detí (z konkubinátu) *per subsequens matrimonium*³³ alebo v prípade manželstiev honorárov s tzv. *mulieres abiectae*.³⁴ V týchto prípadoch mali dotálne zmluvy dokazovať úmysel strán byť v manželstve, nakoľko formálny rozdiel medzi manželstvom a konkubinátom (odhliadnuc od *honoris matrimonii*), ktoré obe predstavovali formy trvalého spolužitia medzi mužom a ženou, bola práve prítomnosť manželského úmyslu, resp. náklonnosti (*affectio maritalis*).³⁵

Právne významným sa stalo rozlišovanie manželstva a konkubinátu po prijatí *lex Iulia de maritandis ordinibus* (18 p. n. l.) a *lex Papia Poppaea nuptialis* (9. n. l.), neskôr často

²⁹ KASER, *op. cit.*, s. 71.

³⁰ FRIEDLAENDER, L. *Sittengeschichte Roms*. Wien: Phaidon, 1934, s. 241.

³¹ KASER, *op. cit.*, s. 284.

³² D. 23.3.3 *Dotis appellatio non refertur ad ea matrimonia, quae consistere non possunt: neque enim dos sine matrimonio esse potest. Ubicumque igitur matrimonii nomen non est, nec dos est.*

³³ C. 5.27.10.1. *Cum enim adfectio prioris subolis et ad dotalia instrumenta efficienda et ad posteriorem filiorum edendam progeniem praestitit occasionem, quomodo non est iniquissimum ipsam stirpem secundae posteritatis quasi iniustam excludere, cum gratias agere fratribus suis posteriores debeant, quorum beneficio ipsi sunt iusti filii et nomen et ordinem subsecuti.*

³⁴ N. 117.4 *Quia vero legem dudum protulimus iubentem aut dotalia fieri documenta aut alias probationes procedere factas apud ecclesiae defensores, per quas nuptias competat confirmari, aut certe sacramenta praeberi, in praesenti perspeximus melius disponere ea quae de his pridem sancita sunt. Et propterea iubemus eos qui maximis dignitatibus decorati sunt usque ad illustres non aliter nuptias celebrare nisi dotalia scribantur instrumenta, nisi tamen aliquis antequam mereretur huiusmodi dignitates ex affectu solo duxit uxorem. ...*

³⁵ V súčasnom kánonickom práve sú podstatnými znakmi manželstva jednota a nerozlučiteľnosť. NEMEC, M. *Základy kánonického práva*. Bratislava – Trnava: Iura edition, 2001, s. 118.

súborne označovaných pre svoju vecnú súvislosť ako *lex Iulia et Papia Poppaea. Lex Iulia de adulteriis coercendis* (18/17 p. n. l.) zaviedla trestnoprávnu sankciu za *adulterium*, ktorého bolo vymedzené ako obcovanie (*stuprare*) nielen s manželkou iného, ale aj počestnou pannou či vdovou.³⁶ Obcovanie s prostitútkami alebo so ženami zlej povesti nebolo trestané, ale kontroverzné medzi rímskymi právnikmi bolo, či pod *stuprum* možno subsumovať aj konkubinát s počestnou ženou (napr. z dôvodu manželskej prekážky rôznosti stavu alebo zastávanie úradu), alebo nie. Táto polemika viedla v neskoršej romanistickej literatúre k rozsiahlej polemike o právnej povahe konkubinátu s diapazónom názorov od čisto faktického stavu až po zväzok blízky manželstvu (*semimatrimonium*).³⁷ Prítomnosť vena vo zväzku jednoznačne vylučovala konkubinát a tým aj aplikáciu sankcií Augustových manželských zákonov. Veno sa tak stalo jedným zo zásadných rozlišovacích kritérií manželstva a konkubinátu.³⁸

5. Veno – symbol spoločenskej prestíže a bremena

Paulus v D. 23.3.2. tvrdí, že je vo verejnom záujme, aby ženy mali zabezpečené vená, na základe ktorých sa môžu vydávať.³⁹ Aj keď zriadenie vena nebolo formálnou podmienkou platnosti manželstva, jeho absencia mohla viesť k spoločenskej percepcii vzťahu ako konkubinátu. V Plautovej komédii Trojgroš (*Trinummus*) inak mánotratný Lesbonicus ani jeho otec napríklad neuvažujú, že by vydali svoju sestru/dcéru bez vena a to napriek pomerne zlej majetkovej situácii rodiny. Jej nápadník Lysiteles je síce ochotný si ju zobrať bez vena,⁴⁰ ale keď toto spomenie svojmu otcovi Filtovi, ten sa v šoku len neveriacky pýta, či chce naozaj manželku bez vena,⁴¹ načo keď Lysiteles otcovi pripomína bohatstvo ich rodiny, otec sa opätovne pýta, či má strpieť, aby mal jeho syn manželku bez vena.⁴² Keď sa nakoniec Filtus dá presvedčiť a požiada Lesbonica o jeho sestru bez vena (*sine dote*

³⁶ I. 4.18.4. *Item lex Iulia de adulteriis coercendis, quae non solum temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, sed etiam eos, qui cum masculis infandam libidinem exercere audent. sed eadem lege Iulia etiam stupri flagitium puniuntur, cum quis sine vi vel virginem vel viduam honeste viventem stupraverit. poenam autem eadem lex irrogat peccatoribus, si honesti sunt, publicationem partis dimidia bonorum, si humiles, corporis coercionem cum relegatione.*

³⁷ Pre komplexný prehľad názorov pozri REBRO, K. *Konkubinát v práve rímskom od Augusta po Justiniána*. Bratislava: Právnická fakulta Slovenskej univerzity, 1940, s. 16–55.

³⁸ Manželstvo okrem toho vychádzalo z monogamného princípu, pričom podľa K. Rebra „monogamický charakter takéhoto sväzku [konkubinátu] nebol právne nijako deklarovaný ani zaistený“. REBRO, K. *Konkubinát v práve rímskom od Augusta po Justiniána*. Bratislava: Právnická fakulta Slovenskej univerzity, 1940, s. 65. Ku koncepcii manželstva v klasickom rímskom práve pozri BRTKO, R. *Koncepcia rímskeho manželstva podľa klasického právnika Modestina. Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, 2018, roč. 37, č. 2, s. 45–56 a GREGOR, M. *Manželstvo*. In: ŠTEVČEK, M. – GREGOR, M. – MLKVÝ, M. (ed.). *Lexikón dejín slovenskej súkromnoprávnej terminológie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 193 – 197.

³⁹ Paul. D. 23.3.2. *Rei publicae interest mulieres dotes salvas habere, propter quas nubere possunt*. Inštitút vena patriaci do rodinného práva bol prirodzene súkromnoprávnou záležitosťou, ale záujem štátu na ochrane rodiny bol enormný už v starom Ríme. K tomu pozri: IVANČÍK, J. Niekoľko poznámok k Ulpianovej „záujmovej“ teórii deľby práva a jej relevancii pre súčasný slovenský právny poriadok. *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*, 2020, roč. 8, č. 1, s. 35.

⁴⁰ Trin 374: *Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater, ducere uxorem sine dote.*

⁴¹ Trin 375: *Sine dote uxorem?*

⁴² Trin 377: *Egone indotatam te uxorem ut patiar?*

posco tuam sororem filio),⁴³ Lesbonicus rázne odmieta a navrhuje dať ako veno prímestský pozemok (*ager sub urbe hic nobis: eum dabo dotem sorori*).⁴⁴ Na inom mieste komédie je dokonca neodovzdanie vena dievčine označené za nehanebnosť (*flagitium*)⁴⁵ a Lesbonicus prirovnáva vydanie svojej pokrvnej sestry bez vena za jej odovzdanie do konkubinátu.⁴⁶

Výška vena nebola samozrejme všeobecne predpísaná, ale zo *senatusconsultum de Gnaeo Pisone patre* (20 po Kr.) sa dozvedáme, že na prelome tisícročí bolo veno vo výške 1 milión sesterciov primerané pre vyššiu vrstvu (išlo zároveň o minimálny majetkový cen-
zus senátora),⁴⁷ čo nepriamo potvrdzuje aj Tacitus, keď spomína, že cisár Tiberius dal veno 1 milión sesterciov ako útechu Agrippovej dcére za to, že nebola uprednostnená pri voľbe vestálky.⁴⁸ Plinius Mladší vo svojom liste Calvine, ktorá bola jeho príbuznou na základe sobáša (*adfinis*) a ktorej otec jej zanechal predĺžené dedičstvo, spomína, že keďže sa cítil byť viazaný príbuzenskými pomermi, prispel ešte za života jej otca na jej veno sumou 100 000 sesterciov⁴⁹ a okrem toho sám vyplatil veriteľov jej otca a následne jej dlh odpus-
til, aby sa mohla ujať dedičstva.⁵⁰ V inom liste Plinius Mladší prispieva svojmu priateľovi Quintilianovi na veno jeho dcéry sumou 50 000 sesterciov,⁵¹ nakoľko si za muža berie Nonia Celera, ktorému z verejných funkcií plynie nutnosť trochu sa reprezentovať, a preto aj Quintilianova dcéra musí mať v zhode s jeho postavením viacej šatstva a služobníctva.⁵² Keďže dcéra bola vo vzťahu ku Quintilianovi stále *alieni iuris* (bola *sub potestate patria*), dar 50 000 sesterciov dal otcovi a nie priamo neveste.

Vzhľadom na spoločenský zvyk dávať veno bolo jeho zaobstaranie častokrát finančne veľmi zaťažujúce pre rodinu. V Plautovej komédii *Aulularia* tvorí jednu z ústredných

⁴³ Trin 497.

⁴⁴ Trin 507.

⁴⁵ Trin 612: *Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.*

⁴⁶ Trin 687 – 688: ... *me germanam meam sororem in concubinatum tibi, si sine dote dem,* ...

⁴⁷ Trin 690 – 691: ... *me germanam meam sororem in concubinatum tibi, si sine dote dem,* ...

⁴⁸ Tac. Ann. 2.86: ... *praelata est Pollionis filia, non ob aliud quam quod mater eius in eodem coniugio manebat; nam Agrippa discidio domum imminuerat. Et Caesar quamvis posthabitam decies sestertii dote solatus est.*

⁴⁹ Ak vychádzame z toho, že jedno sestertium malo mať 2,5 gramu striebra, tak pri priemernej cene striebra v roku 2024 na úrovni 0,8 EUR/gram by sestertium malo v roku 2024 na základe obsahu striebra hodnotu približne 2 eurá. Plinius Mladší tak poskytol Calvine veno na úrovni dnešných 200 000 EUR. Táto suma bola značná aj v dobe Plinia, nakoľko práve 100 000 sesterciov bol census pre miestneho magistráta v jeho domovskom meste Comum. K tomu pozri aj JUST, *op. cit.*, s. 94.

⁵⁰ Plin. Ep. 2.4.2 (C. Plinius Calvinae suae): *Cum vero ego ductus affinitatis officio, dimissis omnibus qui non dico molestiores sed diligentiores erant, creditor solus exstiterim, cumque vivente eo nubenti tibi in dotem centum milia contulerim, praeter eam summam quam pater tuus quasi de meo dixit – erat enim solvenda de meo –, magnum habes facilitatis meae pignus, cuius fiducia debes famam defuncti pudoremque suscipere. Ad quod te ne verbis magis quam rebus horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi fieri iubebo.* Citované podľa MYNORS, R. (ed.). *C. Plini Caecili Secundi epistularum libri decem*. Oxford: Clarendon, 1966.

⁵¹ Pri prepočte na eurá za využitia vyššie spomenutej ceny striebra v roku 2024 by išlo o sumu 100 000 EUR.

⁵² Plin. Ep. 6.32 (C. Plinius Quintiliano suo): *Quamvis et ipse sis continentissimus, et filiam tuam ita institueris ut decebat tuam filiam, Tutili neptem, cum tamen sit nuptura honestissimo viro Nonio Celeri, cui ratio civilium officiorum necessitatem quandam nitoris imponit, debet secundum condicionem mariti uti veste comitatu, quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen et instruitur. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio. Itaque partem oneris tui mihi vindico, et tamquam parens alter puellae nostrae confero quinquaginta milia nummum plus collaturus, nisi a verecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse confiderem, ne recusares. Vale.* Citované podľa MYNORS, R. (ed.), *op. cit.*

zápletiiek potreba zaobstarat' veno pre Phaedriu, dcéru lakomého starca Euclia, ktorý síce mal v dome ukrytý hrniec plný zlata, ale pôvodne ho nebol ochotný použiť na zaobstaranie vena pre dcéru. Euclio v snahe vykresliť seba navonok ako nemajetného sa sťažuje na svoju chudobu a lamentuje, že má dospelú dievčinu, ktorá je ale bez vena nevýdajná (*inlocabila*).⁵³ Ako zaťažujúce mohlo byť zaobstaranie vena pre rodinu dokladá aj Artemidórov snár z 2. storočia n. l. v ktorom sa dočítame, že v snoch tie deti, ktoré sú mužského pohlavia, naplňujú dobrá, ale tie ktoré sú ženského pohlavia, prinášajú horší koniec počiatkom a naznačujú budúcu škodu. Lebo po vychovaní si chlapi od rodičov nič neberú, ale dievčatá vyžadujú veno. Autor snára ďalej pokračuje, že pozná jeden prípad, keď mal ktosi sen, že sa mu narodila dcérka, a musel si potom požičať u úžerníka. A inému sa zase zdalo, že pochováva vlastnú mŕtvu dcéru, tomu sa splnilo tak, že splatil požičanú čiastku (sic!). Autor snáru svoj výklad sna zakončuje tým, že dcéra má ten istý zmysel ako pôžička.⁵⁴

6. Venó – symbol moci

Už v predklasickom rímskom práve platilo zvykové pravidlo, že v prípade rozvodu manželstva, pokiaľ rozvod nezavinila manželka, sa má manželke navrátiť celé veno. Toto však v archaickom a preklasickom práve nebolo časté, nakoľko manželstvo sa vo väčšine prípadov končilo smrťou jedného z manželov a nie rozvodom. Pokiaľ manželka prežila manžela a bola s ním v prísnom manželstve (*matrimonium cum manu*), mala priamy dedičský nárok spolu s ich spoločnými deťmi (bola v postavení akoby dcéry svojho manžela, t.j. *filiae loco*). Od 3. storočia pred n. l. však rozvody začali byť častejšie a otázka vydania vena po skončení manželstva tak aktuálnejšou. Pôvodne jediným spôsobom ako manželka mohla presadiť svoj právny (t.j. nie len morálny či zvykový) nárok na vrátenie vena bolo, ak si pri zriadení vena dala sľúbiť prostredníctvom stipulácie od manžela vrátenie vena v prípade rozvodu (*cautio rei uxoriae*). Neskôr sa začali tieto prípady vrátenia vena rozširovať aj na iné dôvody. Od konca 2. storočia pred n. l. sa na uplatnenie nároku manželky na vrátenie vena po skončení manželstva vytvorila osobitná žaloba *actio rei uxoriae*.⁵⁵

Povinnosť vydať veno manželke mohla byť pre manžela finančne veľmi zaťažujúca, v niektorých prípadoch aj likvidačná, ak nepochádzal z tak dobre majetkovo zabezpečenej rodiny ako ona. Manželky si často uvedomovali, že si ich manžel nemohol dovoliť rozvod a vedome toho využívali, čo je reflektované opätovne vo viacerých Plautových komédiách. V komédii *Asinaria* napríklad manžel lamentuje, že výmenou za prijatie vena predal svoju

⁵³ Aul 190 – 192: *Meam pauperiem conqueror. Virginem habeo grandem, dote cassam atque inlocabilem, neque eam queo locare cuiquam.*

⁵⁴ τούτων δὲ τὰ μὲν ἀρσενικὰ εἰς ἀγαθὸν τελευτᾷ, τὰ δὲ θηλυκὰ χεῖρονα τῆς ἀρχῆς τὴν τελευτὴν ἐπάγει καὶ ζημίαν προαγορεύει· τὰ μὲν γὰρ ἀρσενικὰ οὐδὲν ἀνατραφέντα παρὰ τῶν γονέων λαμβάνει, τὰ δὲ θηλυκὰ προικὸς ἐπιδίδεται. οἷσα δὲ τινα, ὃς ἔδοξε θυγάτριον αὐτῷ γενέσθαι, καὶ ἔδανείσατο. καὶ πάλιν αὖ ἔδοξε τις τὴν θυγάτερα τὴν ἑαυτοῦ ἀποθανοῦσαν κατορύσσειν. ἀπέβη αὐτῷ δάνειον ἀποδοῦναι. οὕτως ἄρα τὸν αὐτὸν ἐπέχει λόγον δανείω ἢ θυγάτρῃ. Citované podľa PACK, R. (ed.). *Artemidori Daldiani Oniroticon libri V*. Leipzig: Teubner 1963, Βιβλίον α', 15. Slovenský text vychádza z českého prekladu HOŠEK, R. *Artemidóros Snár*. Praha: Svoboda, 1974, s. 44 (1,15).

⁵⁵ K problematike vrátenia vena a prínosu v uhorskom práve pozri ŠVECOVÁ, A. – VLADÁR, V. *Causae matrimonii v uhorskej kánonistike a cirkevnosúdnej praxi prvej polovice 19. storočia*. *Historický časopis*, 2024, roč. 72, č. 1, s. 30.

právomoc (*argentum accepi, dote imperium vendidi*).⁵⁶ To je zvýraznené aj skutočnosťou, že manželka si zobrala dotálneho otroka (*servom dotalem*) Saureu,⁵⁷ ktorý mal fakticky viac majetku ako manžel.⁵⁸ V komédii *Menaechmi* je veno dané do súvisu s manželskými hádkami, keď sa konštatuje, že ženy, spoliehajúc sa na svoje veto, žiadajú, aby im muži slúžili (*ta istaec solent, quae viros subservire sibi postulant, dote fretae, feroces*).⁵⁹

Muži, ktorí sa „ulakomili“ na ženy s veľkými venami, museli často robiť kompromisy, ktoré iní manželia nemuseli. V už spomínanej komédii *Aulularia* druhý a výrazne starší nápadník Phaedry Megadorus odmieta ponuku svojej sestry Eunomie, že mu zabezpečí manželku s veľkým venom, ktorá je však už v stredných rokoch s tým,⁶⁰ že netrpí chudobou a že, podľa neho, pyšný výraz, veľké vená (*dotes dapsiles*), početné davy klientov, pokrik, povely a purpur, vozy zdobené slonovinou, výdavkami privádzajú mužov do otroctva.⁶¹ V tejto komédii je tiež zdôraznené, že ženy s venom trestajú mužov aj zlom aj škodou a naopak, tá, ktorá je bez vena, je v moci svojho manžela (*nam quae indotata est, ea in potestate est viri*).⁶²

Veľké veno poskytovalo ženám ekonomickú nezávislosť od svojich manželoch, čo prirodzene narušalo tradičné väzby v rámci patriarchálnej rodiny. Žena s venom bola mocná, ako sa zdôrazňuje v komédii *Asinaria*, keď je spoludiskutujúci varovaný pred nebezpečenstvom hovorenia zlého o žene s venom (*quid pericli sit dotatae uxori vitium dicere*).⁶³ V komédii *Mostellaria* sa spomínajú tí, ktorých si staré manželky zarobili svojím venom (*quibus anus domi sunt uxores, quae vos dote meruerunt*) a ktoré majú teraz doma,⁶⁴ v dôsledku čoho ich už spánok nevábi (*si quis dotatam uxorem atque anum habet, neminem sollicitat sopor*) a radšej idú preč z domu.⁶⁵ Venno samozrejme zhojí aj iné manželské prekážky ako vyšší vek, lebo, ako sa dočítame v komédii *Persa*, veno zhojí akékoľvek chyby (*dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur*),⁶⁶ takže aj osoba s pochybnou povest'ou sa môže zosobašiť, pokiaľ je veno zabezpečené.

⁵⁶ As 87.

⁵⁷ As 85.

⁵⁸ K diskusii o tomto otrokovi v právnohistorickom kontexte pozri FORSCHNER, B. *Servus dotalis. Die Sklave in der Ordnung des klassischen römischen Mitgiftrechts*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 2020, 76 – 81. S interpretáciou, že otrok má viac majetku (*cui plus in manu sit*) ako manžel sa stotožňuje aj komentár BERTINI, F: *Plauti Asinaria cum commentario exegetico*. Genè: Istituto di Filologia Classica, 1968, s. 160. S touto interpretáciou súhlasí aj HENDERSON, J. *Asinaria. The One about the Asses*. London: University of Wisconsin Press, 2006, s. 9. Alternatívne však môže byť *manus* pokladaná aj za manželskú moc, čo by znamenalo, že manželka by bola viac v moci otroka ako manžela. Vzhľadom na to, že otrok nemohol byť nositeľom žiadnych práv by ale muselo ísť len o faktickú a nie právnu moc.

⁵⁹ Men 766 – 767.

⁶⁰ Aul 157 – 159: *Cum maxima possum tibi, frater, dare dote; sed est grandior natu: media est mulieris aetas. Eam si iubes, frater, tibi me poscere, poscam*.

⁶¹ Aul 167 – 169: *Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles, clamores, imperia, eburata vehicla, pallas, purpuram, nil moror quae in servitute sumptibus redigunt viros*.

⁶² Aul 534.

⁶³ As 898.

⁶⁴ Mos 281.

⁶⁵ Mos 703 – 704.

⁶⁶ Per 387. Doslovný preklad by bol „kým je veno, žiadne zlo sa neobrátí na zlo“.

7. Záver

Inštitút vena zohrával v antickom právnom a spoločenskom systéme podstatne komplexnejšiu úlohu, než by sme mu mohli prisudzovať pri jeho čisto majetkovom chápaní. Ako ukazujú právne aj literárne pramene, veno nebolo len formálnym majetkovým príspevkom manželky (resp. jej rodiny alebo rodinných priateľov) do domácnosti manžela, ale predstavovalo okrem prostriedku na zabezpečenie manželky aj mnohovýstevný symbol – išlo o vonkajší znak legitímneho manželstva, nástroj sociálnej kontroly a prestíže, ale aj indikátor mocenských vzťahov medzi manželmi.

Z právneho hľadiska prešlo veno pomerne dynamickým vývojom – od v atickom práve predpokladaného a v rímskom práve hypotetizovaného pôvodného daru či vrátenia kúpnej ceny nevesty v archaických formách manželstva, cez príspevok na zdieľanie manželských bremien (*onera matrimonii*) až po majetkovoprávne zabezpečenie ženy cez právne vymáhateľný nárok na jeho vrátenie v prípade zániku manželstva. V atickom aj rímskom práve veno plnilo dôležitú sociálno-stabilizačnú funkciu, najmä tým, že v prípade rozvodu zabezpečovalo ekonomickú istotu manželky a zároveň odrádzalo od ľahkovážnych rozhodnutí o rozchode. Nemožno však poprieť, že veno zároveň slúžilo na manifestáciu statusu a dôstojnosti žien v rámci rodinných a širších spoločenských štruktúr antickej spoločnosti.

Literárne pramene, predovšetkým rímske komédie Plauta, odhaľujú širší spoločenský význam vena. Prítomnosť alebo absencia vena ovplyvňovala nielen spôsob, akým bola žena vnímaná vo verejnom priestore, ale aj jej konkrétne postavenie v domácnosti. Veno sa tak stávalo nástrojom spoločenskej reprezentácie a zároveň mocenským faktorom, ktorý mohol podstatne zmeniť vnútornú dynamiku manželstva. Komické situácie vychádzajúce z napätia medzi ekonomickou záťažou zabezpečenia vena a autoritou manžela podčiarkujú, že veno nebolo len izolovaným majetkovoprávnym inštitútom, ale živou súčasťou každodennej reality.